

mgr Marcin DRUSZCZ
Szkoła Policji w Pile

Współpraca Policji z innymi służbami ratowniczymi podczas zdarzeń masowych i katastrof

Cooperation of Police with other Emergency Services During Major Incidents and Disasters

Streszczenie

Niniejszy artykuł dotyczy współdziałania Policji z innymi służbami ratowniczymi w trakcie zdarzeń masowych oraz katastrof. W literaturze relatywnie dużo miejsca poświęca się regułom ratownictwa medycznego i ratownictwa realizowanego przez straż pożarną. Natomiast zagadnienie dotyczące zadań oraz zasad współpracy Policji z innymi służbami w trakcie zdarzenia masowego lub katastrofy jest bardzo rzadko poruszane. Publikacja ta może stanowić interesujący przyczynek do dalszej dyskusji na temat reguł współpracy różnych służb ratowniczych w trakcie realizacji zadań w akcjach ratowniczych.

Słowa kluczowe: zdarzenie masowe, katastrofa, Policja, służby ratownicze

Summary

The article deals with the cooperation of Police and other emergency services during the major incidents and disasters. There are relatively a lot of examples concerning the principles of medical and fire services described in literature while the problem of tasks and principles of Police cooperation with other emergency services during major incidents is very rarely raised. The presented article may start an interesting discussion on the principles of cooperation of various services during rescue operations.

Keywords: major incident, disaster, Police, emergency services

Wprowadzenie do problematyki zdarzeń masowych i katastrof

Ratownictwo jest kojarzone ze specjalistycznymi służbami państwowymi, które podejmują pilne akcje ratujące mienie, życie lub zdrowie ludzkie. Ratowanie w potocznym rozumieniu obejmuje nagłą pomoc udzielaną drugiej osobie

w sytuacji, gdy ta nie jest w stanie sama sobie zapewnić bezpieczeństwa, odsunąć zagrożenie. Działania ratownicze mogą być skierowane na ludzi (ratownictwo medyczne), przyrodę, infrastrukturę, maszyny i urządzenia. Zakres działań ratowniczych może być bardzo różny – od działań jednostkowych przez działania skierowane na grupę ludzi aż po działania szersze – pod względem osób i potencjalnych strat materialnych¹. Według J. Gołębiowskiego ratownictwo, w sensie organizacyjnym, jest procesem, w którym następuje łączenie różnych elementów działań za pomocą wcześniej określonych procedur zmierzających do optymalizacji funkcjonowania struktur w kontekście uwarunkowań związanych z danym zagrożeniem².

Zdarzenie masowe to pojęcie, które stosuje się w przypadku ratownictwa. Natomiast katastrofa jest definiowana w zakresie ratownictwa, jak i zarządzania kryzysowego. Zdarzenie masowe jest jednym z rodzajów zdarzeń losowych, które wymagają interwencji służb ratowniczych ze względu na negatywne skutki, jakie wywołują. Pod względem skutków spowodowanych negatywnymi zdarzeniami, które wymagają działania służb ratowniczych, wyróżnia się³:

- a) zdarzenie jednostkowe,
- b) wydarzenia mnogie,
- c) zdarzenia masowe,
- d) katastrofy.

Powyższa klasyfikacja zdarzeń występuje w przypadku medycyny katastrof, która jest częścią medycyny ratunkowej. Medycyna katastrof jest przedmiotem badań i analiz lekarzy, ratowników, specjalistów w zakresie zarządzania, pożarnictwa, ratownictwa chemicznego, prawników oraz specjalistów innych dziedzin, a jej głównym celem jest znalezienie najlepszych rozwiązań systemowych, stworzenie standardów postępowania medycznego oraz organizacji w zdarzeniach masowych⁴. Zdarzenie jednostkowe to określenie, które opisuje zdarzenie nagłe, o negatywnych skutkach zdrowotnych tylko dla jednej osoby. W takim przypadku poszkodowanemu pomocy może udzielić zespół ratownictwa medycznego, zgodnie z obowiązującymi procedurami i standardami w ratownictwie medycznym. Możliwość uzyskania przez osobę poszkodowaną pomocy medycznej nie jest niczym ograniczona⁵. Inny charakter mają wydarzenia mnogie. W tym przy-

¹ J. Konieczny: *Ratownictwo w Polsce: lata 1990–2010*, Warszawa – Poznań – Inowrocław 2010, s. 4–6.

² J. Gołębiowski: *Ratownictwo w sytuacji kryzysowej*, [w:] II Konferencja Naukowa „Zarządzanie Kryzysowe” nt. „Ratownictwo w sytuacjach kryzysowych”, K. Chwesiuk, C. Christow, A. Ostrokólski, J. Sadowski (red.): *Wyd. Akademia Morska w Szczecinie*, Szczecin 2004, s. 73–75.

³ K. Sosada, W. Żurawiński, A. Niczyporuk: *Pomoc medyczna w zdarzeniach masowych i katastrofach*, [w:] A. Zawadzki (red.): *Medycyna ratunkowa i katastrof*. Podręcznik dla studentów uczelni medycznych, PZWL, Warszawa 2011, s. 369–370.

⁴ J. Ciećkiewicz: *Wprowadzenie do problemu medycyny katastrof*, [w:] J. Ciećkiewicz (red.): *Ratownictwo medyczne w wypadkach masowych*, Górnicki Wydawnictwo Medyczne, Wrocław 2010, s. 1–3

⁵ K. Sosada, W. Żurawiński, A. Niczyporuk: *Pomoc medyczna...*, op. cit., s. 369–370.

padku skutkiem zdarzenia nagłego jest co najmniej dwóch poszkodowanych, a czasami nawet kilkanaście osób, choć górna liczba uczestniczących w zdarzeniu mnogim nie jest określona. Warunkiem koniecznym uznania danego zdarzenia za mnogie jest dostarczenie wszystkim poszkodowanym pomocy medycznej i ich zaopatrzenie w zbliżonym okresie czasu.

Zdarzenie masowe natomiast to sytuacja, w której także występuje duża liczba osób poszkodowanych, ale jest ich na tyle dużo, że nie jest możliwe udzielenie pomocy medycznej wszystkim poszkodowanym w zbliżonym okresie. Mimo dużej liczby rannych i ofiar zdarzenia, lokalne służby ratownicze są w stanie poradzić sobie z zaistniałą sytuacją⁶. Katastrofa w rozumieniu ratownictwa medycznego jest zdarzeniem nagłym o kryzysowym charakterze, które dla zabezpieczenia wszystkich poszkodowanych wymaga zastosowania sił i środków, które przekraczają możliwości lokalnych służb ratowniczych i niezbędna jest pomoc oraz wsparcie służb ratowniczych pozalokalnych⁷. W przypadku katastrofy, podobnie jak w zdarzeniach masowych, niezbędne jest przeprowadzenie segregacji medycznej poszkodowanych⁸.

To samo zdarzenie, w zależności od liczby lokalnych jednostek i sił ratowniczych, może zostać uznane za zdarzenie masowe lub za katastrofę. Decyzję o tym, czy dany wypadek to zdarzenie masowe czy katastrofa, podejmuje dowódca jednostki Państwowej Straży Pożarnej lub kierownik zespołu ratownictwa medycznego⁹. Istotą katastrofy w ujęciu medycznym jest występowanie dużej liczby osób poszkodowanych, która przekracza naturalne zdolności lokalnego systemu ratowniczego, przede wszystkim ratownictwa medycznego.

Katastrofa jest nieco inaczej definiowana przez Federalną Agencję Zarządzania w Sytuacjach Nagłych – agendę rządową w USA. Jest ona bowiem zdarzeniem nagłym, które powoduje śmierć, obrażenia osób oraz zniszczenia mienia w stopniu wymagającym podjęcia działań pozarutynowych oraz szybkiego skoordynowania działania wielu osób i instytucji¹⁰. W ustawie o zarządzaniu kryzysowym¹¹ katastrofa nie została zdefiniowana. Występuje jedynie pojęcie sytuacji kryzysowej. Jest to szczególna sytuacja, która w znaczny sposób negatywnie wpływa na bezpieczeństwo ludzi, mienia lub środowiska i powoduje, że działalność organów administracji publicznej jest w znacznym stopniu ograniczona z powodu zbyt małych sił oraz środków¹². Katastrofa według zarządzania kryzysowego dotyczy wszystkich negatywnych skutków – także w zakresie zniszczeń mienia i środowiska naturalnego. Katastrofą w takim ujęciu będzie także zdarza-

⁶ Tamże, s. 369–370.

⁷ Tamże, s. 369–370.

⁸ K. Mackway-Jones, J. Marsden, J. Windle: *Triage. Ratunkowa segregacja medyczna*, red, wydania polskiego J. Jakubaszko, Elsevier Urban & Partner, Wrocław 2006, s. 1–2.

⁹ K. Sosada, W. Żurawiński, A. Niczyפורuk: *Pomoc medyczna...*, op. cit., s. 369–370.

¹⁰ J. Ciećkiewicz, *Wprowadzenie do problemu medycyny katastrof...*, s. 1–3.

¹¹ Ustawa z 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz.U. 2007 nr 89 poz. 590, t.j. Dz.U. 2013, poz. 1166).

¹² Ustawa z 26 kwietnia 2007r. o zarządzaniu kryzysowym – art. 3 ust 1.

nie powodujące znaczne straty materialne lub ograniczające normalne działania organów administracji publicznej – np. zniszczenie sieci energetycznej lub telekomunikacyjnej na znacznym obszarze, nawet, jeśli żadna osoba w wyniku tego zdarzenia nie została poszkodowana ani nie straciła życia. Katastrofę można także definiować w ujęciu ekologicznym, jako efekt nagłego zaburzenia relacji występujących pomiędzy człowiekiem a środowiskiem, w jakim żyje, co powoduje konieczność użycia środków nadzwyczajnych do jego opanowania, często z koniecznością uzyskania pomocy zewnętrznej¹³.

1. Cechy zdarzeń masowych i katastrof

Katastrofa lub zdarzenie masowe są specyficznymi sytuacjami, których skutki, przebieg oraz liczba służb ratowniczych są uwarunkowane dużą liczbą ofiar. W zdarzeniach masowych i katastrofach wyróżnia się dwie podstawowe sytuacje, które warunkują akcję ratowniczą. Są to zdarzenia masowe proste oraz powikłane. Zdarzenia proste charakteryzują się tym, że cała infrastruktura na obszarze katastrofy pozostaje nienaruszona, co jest istotne dla służb ratowniczych, które mogą dotrzeć na miejsce zdarzenia. Zdarzenia powikłane natomiast charakteryzują się znacznym zniszczeniem infrastruktury, co utrudnia dotarcie służb ratowniczych na miejsce zdarzenia¹⁴. Cechami charakteryzującymi katastrofę, według M. Clarke'a, są: presja czasu, duża dynamika zmian powodująca zaskoczenie oraz uczucie zagrożenia oraz okoliczność, które wywołały daną sytuację¹⁵. Dość często wszystkie osoby znajdujące się w obszarze katastrofy – poszkodowani, służby ratownicze, narażone są na niebezpieczeństwo wynikające z przebiegu katastrofy, charakteru oraz zakresu zniszczeń. Uczuciem dominującym u jednostki uczestniczącej w kryzysie jest brak kontroli nad zachodzącymi zjawiskami, co potęguje uczucie zagrożenia¹⁶. W centrum każdej katastrofy znajdują się poszkodowani – osoby ranne, zabici, a także osoby w stanie Ostrej Reakcji na Stres (ORS). Innym niekorzystnym zjawiskiem psychologicznym, występującym podczas zdarzeń masowych i katastrof, jest panika¹⁷. Wszystkie zdarzenia oraz osoby uczestniczące w katastrofie składają się na skomplikowane relacje towarzyszące akcji ratowniczej, co zostało przedstawione na rys. 1.

Ocenia się, że około 70% uczestników zdarzeń masowych oraz katastrof przeżywa ORS, który charakteryzuje się¹⁸:

¹³ J. Ciećkiewicz: Wprowadzenie do problemu medycyny katastrof..., s. 1–3.

¹⁴ Tamże, s. 1–3.

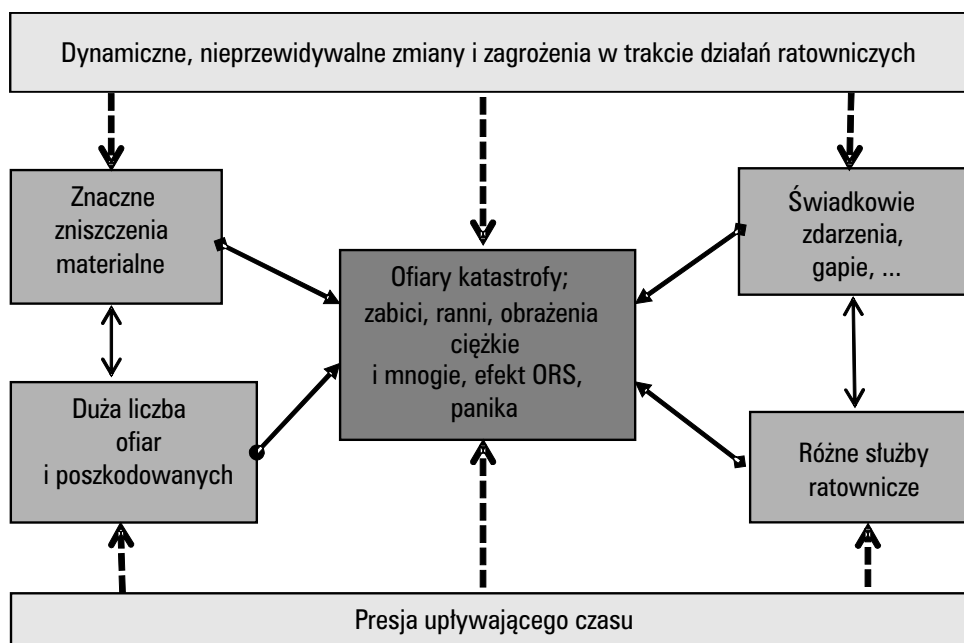
¹⁵ W. Otwinowski: Kryzys i sytuacja kryzysowa, [w:] Edukacja dla bezpieczeństwa, *Przegląd Naukowo-Dydaktyczny* 2010, nr 2, s. 85.

¹⁶ H. Skłodowski: Psychologia sytuacji kryzysowych, *Przedsiębiorczość i Zarządzanie* Tom X, Zeszyt 3, Łódź 2009, s. 97–105.

¹⁷ Tamże, s. 62.

¹⁸ P. Guła: Psychologiczne aspekty katastrof, [w:] J. Ciećkiewicz (red.): *Ratownictwo medyczne ...*, op. cit., s. 62–64.

- a) oszołomieniem, powodowanym nagłością i ilością drastycznych zmian – skutkuje brakiem kontaktu osoby poszkodowanej z otoczeniem lub zawężeniem pola świadomości,
- b) dezorientacją – występuje po kilku minutach od danego zdarzenia i może przejawiać się w postaci hiperaktywności lub wręcz przeciwnie – w przedłużającym się osłupieniu, co uniemożliwia podjęcie jakiegokolwiek działania,
- c) objawami wegetatywnymi o burzliwym przebiegu, np. wymioty, biegunka.

Rys. 1. Czynniki wpływające na organizację ratownictwa w trakcie katastrofy

Źródło: opracowanie własne.

Do innych istotnych uwarunkowań towarzyszących każdej katastrofie należy zaliczyć: znaczną liczbę ofiar i poszkodowanych, duże zniszczenia materialne, uczestnictwo w akcji ratowniczej różnych służb ratowniczych oraz występowanie świadków wydarzenia, osób postronnych i zwykłych gapiów. Wszystkie te czynniki powodują, że w zdarzeniach masowych lub katastrofach dość łatwo może powstać chaos, który jedynie potęguje uczucie zagrożenia u poszkodowanych, ale także u ratowników. Dlatego, jak zauważa J. Ciećkiewicz, w przypadku katastrofy niezbędne jest wprowadzenie „natychmiastowego, skoordynowanego działania wielu osób i instytucji”¹⁹. Wydaje się także, że właśnie umiejętność koordynacji działań różnych służb ratowniczych ma największe znaczenie dla efektywności

¹⁹ J. Ciećkiewicz: Wprowadzenie..., op. cit., s. 1.

akcji ratowniczych w przypadku katastrofy lub zdarzenia masowego, co potwierdzają analizy akcji ratowniczej przeprowadzonej 3 marca 2012 r. podczas wypadku kolejowego pod Szczekocinami²⁰.

Koordinacja działań zespołów ratowniczych i różnych służb pomocniczych w trakcie katastrofy wymaga jasnego określenia podmiotów, które uczestniczą w akcji, ich kompetencji oraz procedur postępowania.

2. Rodzaje służb ratowniczych uczestniczących w zdarzeniach masowych i katastrofach

W każdym zdarzeniu masowym lub katastrofie uczestniczą co najmniej trzy rodzaje służb: Państwowa Straż Pożarna, jednostki ratownictwa medycznego oraz Policja. Oczywiście nie są to wszystkie organizacje, jakie mogą być zaangażowane w trakcie działań ratowniczych. W akcjach ratowniczych mogą brać także udział: straż gminna lub miejska, oddziały wojskowe, jednostki Straży Granicznej, specjalistyczne jednostki ratownicze, takie jak np. TOPR, GOPR lub WOPR, a także służby sanitarne, organizacje społeczne itp.²¹

Zasady funkcjonowania systemu ratownictwa medycznego w kraju określa ustawa o Państwowym Ratownictwie Medycznym²². System ratownictwa medycznego na poziomie wykonawczym składa się z dwóch rodzajów jednostek: szpitalnych oddziałów ratunkowych oraz zespołów ratownictwa medycznego²³, a podmiotami współpracującymi z systemem są centra urazowe oraz wyznaczone oddziały szpitalne. Zespół ratownictwa medycznego (ZRM) to jednostka, która została stworzona, aby podejmować medyczne działania ratownicze w warunkach przedszpitalnych i jest to podstawa kwalifikowanego systemu pomocy przedszpitalnej²⁴. Zespół ratownictwa medycznego uruchamiany jest na polecenie dyspozytora medycznego, który jest odpowiedzialny za przyjmowanie zgłoszeń o zdarzeniach, ustala priorytety i dysponuje ZRM na miejsce zdarzenia²⁵.

Wyróżnia się dwa rodzaje zespołów ratownictwa medycznego²⁶: zespoły podstawowe oraz specjalistyczne. Zespół podstawowy składa się, z co najmniej dwóch osób, wśród których znajdują się pielęgniarz systemu oraz ratownik medyczny bądź też dwóch ratowników medycznych. Natomiast w skład specjali-

²⁰ Katastrofa kolejowa pod Szczekocinami – raport specjalny „Na Ratunek” nr 2/12, s. 50–51.

²¹ M. Łuczowska: Problemy jednoznaczności pojęć i terminów z zakresu działań ratowniczych w sytuacjach kryzysowych, [w:] II Konferencja..., op. cit., s. 100.

²² Ustawa z 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz.U. 2006 nr 191, poz. 1410, tekst jednolity (Dz.U. z 2013 r., poz. 757 z późn. zm.).

²³ Tamże.

²⁴ D. Kołodziej, R. Ziemia: System..., op. cit., s. 29–33.

²⁵ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z 10 stycznia 2014 r. w sprawie ramowych procedur przyjmowania wezwań przez dyspozytora medycznego i dysponowania zespołami ratownictwa medycznego (Dz.U. z 2014 r. poz. 66).

²⁶ Ustawa z 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym – art. 36 ust. 1.

stycznego zespołu ratownictwa medycznego wchodzi co najmniej trzy osoby, wśród których jest między innymi lekarz systemu, pielęgniarka systemu oraz ratownik medyczny²⁷.

Drugim podstawowym rodzajem podmiotów, które uczestniczą w działaniach ratowniczych są jednostki wchodzące w skład Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (KSRG). Organizację oraz działanie KSRG określa Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie szczegółowych zasad organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego²⁸. Jednostki tego systemu są między innymi odpowiedzialne za realizację akcji czynności ratowniczych, przy czym wyróżnia się dwa rodzaje czynności w ramach tych akcji²⁹:

- a) czynności ratownicze podstawowe – są wykonywane przez wszystkich ratowników systemu w ramach podstawowych dziedzin ratownictwa typu: walka z pożarami, ratownictwo chemiczne, ratownictwo medyczne, ratownictwo ekologiczne oraz ratownictwo techniczne,
- b) czynności ratownicze specjalistyczne – są realizowane z użyciem sprzętu specjalistycznego i wyłącznie przez przeszkolonych ratowników.

Zadania realizowane przez Komendanta Głównego PSP na obszarze województwa i powiatu realizują odpowiednio wojewodowie oraz starostowie. Z kolei burmistrzowie i prezydenci miast koordynują funkcjonowanie krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego w zakresie określonym przez wojewodę. W skład KSRG wchodzi jednostki Państwowej Straży Pożarnej, jednostki ochrony przeciwpożarowej, które spełniają warunki pod względem kadrowym i wyposażenia technicznego, określonym przez ministra spraw wewnętrznych³⁰, a także inne służby, inspekcje, straże, instytucje oraz podmioty, które na mocy umowy cywilnoprawnej zgodziły się współdziałać w akcjach ratowniczych³¹. W praktyce najczęściej podmiotów, które wchodzi do KSRG, to jednostki Państwowej Straży Pożarnej, wybrane jednostki ochotniczej straży pożarnej oraz niektóre zakładowe straże pożarne.

Straż pożarna to formacja, której celem jest walka z pożarami, klęskami żywiołowymi oraz różnymi zagrożeniami miejscowymi³². Jednostki formacji straży pożarnej mają charakter umundurowany i są wyposażone w specjalistyczny sprzęt³³.

Policja to podstawowy organ państwowy odpowiedzialny za bezpieczeństwo publiczne w skali całego kraju, ale także na poziomie regionu oraz jednostek lo-

²⁷ Tamże, art. 36. ust. 1

²⁸ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 18 lutego 2011 r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (Dz.U. nr 46, Poz. 239).

²⁹ Tamże, art. 2 pkt 2.

³⁰ Ustawa z 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (Dz.U. 1991 nr 81 poz. 351, t.j. Dz.U. z 2009 r. nr 178, poz. 1380).

³¹ Rozporządzenie MSWiA z 18 lutego 2011 r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego § 2 pkt 8.

³² Ustawa z 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (Dz.U. 1991 nr 88 poz. 400, t.j. Dz. U.

³³ Ustawa o Państwowej Straży Pożarnej – art. 1 ust. 1.

kalnych – powiatu i gminy. Aktem prawnym regulującym funkcjonowanie Policji jest ustawa z 6 kwietnia 1990 r. o Policji³⁴. Policja to formacja mundurowa, a jednocześnie uzbrojona, a jej główne funkcje to ochrona bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymywanie bezpieczeństwa i porządku publicznego³⁵. Zadania Policji są wyszczególnione w przedmiotowej ustawie. Są to zarówno zadania ściśle odnoszące się do celu głównego, jakim jest ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego, jak też zadania dodatkowe, mające na celu usprawnienie funkcjonowania Policji, związane ze współpracą międzynarodową, prowadzeniem systemu informacji. Policja zajmuje szczególne miejsce w systemie zapewnienia bezpieczeństwa publicznego, gdyż jej głównym celem jest zapobieganie przestępczości oraz zapobieganie zjawiskom, które mogłyby stworzyć różne zagrożenia.

Ponadto Policja, zgodnie z art. 15 ust. 1 Ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym, jest organizacją nadzorowaną przez Ministra Spraw Wewnętrznych i została wymieniona jako jednostka współpracująca z systemem Państwowego Ratownictwa Medycznego. W artykule tym zostały także wymienione inne podmioty współpracujące z systemem – Państwowa Straż Pożarna, jednostki ochrony przeciwpożarowej, włączone do KSRG, podmioty uprawnione do wykonywania ratownictwa górskiego, ratownictwa wodnego oraz inne jednostki podległe lub nadzorowane przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych i Ministra Obrony Narodowej.

Dodatkowo w art. 16 ust.1 Ustawy o Ratownictwie Medycznym zobligowano Ministra Spraw Wewnętrznych do stworzenia systemu szkoleń policjantów, co ma niebagatelne znaczenie dla skuteczności działań ratowniczych.

3. Zadania wybranych służb ratowniczych realizowane podczas zdarzeń masowym i katastrof

W przypadku zdarzeń masowych każda z formacji ratowniczych ma inne zadania, które są określone w przepisach resortowych danej formacji. Inne przepisy w postaci ustaw, rozporządzeń oraz wewnętrznych procedur obowiązują jednostki straży pożarnej KSRG, a inne jednostki ratownictwa medycznego. Zadania jednostek KSRG zostały określone w Rozporządzeniu MSWiA z 2011 r. w sprawie krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego. Odrębne zadania zostały przypisane jednostkom ratownictwa systemu w przypadku walki z pożarami, klęsk żywiołowych oraz w przypadku ratownictwa chemicznego, technicznego, medycznego i ekologicznego³⁶.

³⁴ Ustawa z 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. 1990 nr 30 poz. 179, tekst jednolity Dz.U. 2011 r. nr 287 poz. 1687, z późn. zm.).

³⁵ Ustawa o Policji – art. 1 ust. 1.

³⁶ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 18 lutego 2011r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji krajowego systemu ratowniczo – gaśniczego (Dz.U. 2011 nr 46 poz. 239).

W najbardziej ogólnym ujęciu zadania jednostek straży pożarnej obejmują planowanie, organizowanie oraz realizację działań ratowniczych, których celem jest ratowanie życia, zdrowia, mienia lub środowiska. Działania jednostek KSRG podczas akcji ratowniczej polegają na kolejnym wykonaniu różnych czynności, wśród których najważniejsze to³⁷:

- a) identyfikacja rodzaju, zasięgu i charakteru zagrożenia,
- b) zabezpieczenie i oznakowanie strefy działania jednostek straży, w tym strefy niebezpiecznej, w której działa jedynie straż pożarna,
- c) wyłączenie instalacji oraz urządzeń, które mają lub mogą mieć wpływ na bezpieczeństwo osób poszkodowanych oraz służb ratowniczych; dotyczy to głównie instalacji elektrycznych, gazowych, wodnych,
- d) wykonanie czynności, które umożliwiają:
  - dotarcie i wykonanie dostępu do osób zagrożonych i poszkodowanych,
  - udzielenie pierwszej pomocy przedmedycznej,
  - przygotowanie dróg ewakuacji,
  - ewakuację poszkodowanych spoza strefy zagrożenia,
- e) likwidacja zagrożeń, które występują w trakcie klęski żywiołowej,
- f) przygotowanie i stosowanie właściwego sprzętu w zależności od zakresu i rodzaju klęski żywiołowej,
- g) zarządzanie strefą zagrożenia – wyznaczanie granic lub ich zmiana,
- h) wezwanie i uruchomienie dodatkowych sił oraz środków wchodzących w skład KSRG,
- i) ocena zakresu klęski żywiołowej i jej skutków.

Jednostki straży pożarnej są zatem podstawowymi jednostkami, które organizują i realizują działania ratownicze w strefie zagrożenia. Strażacy często docierają do poszkodowanych i wydostają te osoby z uwięzienia w strefie niebezpiecznej. Dlatego bardzo często podejmują akcję ratownictwa medycznego w postaci udzielenia poszkodowanym pierwszej pomocy. Obecnie w jednostkach straży pożarnej KSRG wiele osób posiada profesjonalne przeszkolenie w zakresie udzielania pierwszej pomocy poszkodowanym, według odpowiednich procedur. Zasady udzielania pomocy medycznej przez jednostki ratowniczo-gaśnicze KSRG zostały podane w wytycznych Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej z 2013 r. w sprawie zasady organizacji ratownictwa medycznego w KSRG³⁸. W wytycznych zakłada się, że wszystkie jednostki ratowniczo-gaśnicze Państwowej Straży Pożarnej oraz wybrane jednostki ochrony przeciwpożarowej (jeśli posiadają co najmniej dwóch przeszkolonych ratowników) realizują zadania związane z ratownictwem medycznym w KSRG³⁹.

³⁷ J. Skoczylas: Prawo ratownicze, Lexis Nexis, Warszawa 2011, s. 58–60.

³⁸ Zasady organizacji ratownictwa medycznego w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym, Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej, Warszawa 2013.

³⁹ Tamże – pkt 3.1.

Straże pożarne (państwowa i ochotnicze) zapewniają również transport osób poszkodowanych. W ramach KSRG występują także specjalistyczne jednostki zajmujące się poszukiwaniem osób w gruzowiskach budynków, ratownictwem w zagrożeniach chemicznych oraz ratownictwem wodnym. Drugim rodzajem jednostek, które są niezbędne w każdej akcji ratunkowej w zdarzeniu masowym lub katastrofie są służby ratownictwa medycznego. Służby te funkcjonują na podstawie ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym. Ratownictwo medyczne w myśl powyższej ustawy wchodzi w skład Krajowego Systemu Ochrony Zdrowia, którego podstawowym zadaniem jest podejmowanie działań leczniczych i ratowniczych wobec każdej osoby, znajdującej się w stanie zagrożenia własnego zdrowia lub życia⁴⁰. Natomiast za najważniejsze zadania służb ratownictwa medycznego uważa się⁴¹:

- a) stworzenie systemu łączności, który gwarantuje możliwość natychmiastowego wezwania pomocy do osób wymagających pomocy medycznej,
- b) jak najszybsze (niezwłoczne) przybycie na miejsce zdarzenia zespołu ratownictwa medycznego oraz podjęcie niezbędnych działań medycznych o charakterze ratowniczym,
- c) zapewnienie transportu rannych i poszkodowanych, według potrzeb oraz stanu pacjenta do najbliższego Szpitalnego Oddziału Ratunkowego (SOR) lub izby przyjęć albo do oddziału stosownego dla rodzaju nagłego zagrożenia życia lub zdrowia,
- d) udzielenie pomocy medycznej i leczenia w placówkach medycznych.

Zespół Ratownictwa Medycznego jest odrębną jednostką, składającą się z osób, które potrafią udzielić pomocy medycznej poszkodowanym i są wyposażone w niezbędny sprzęt medyczny, lekarstwa, środki transportu. Jego podstawowym zadaniem jest realizacja działań medycznych w warunkach przedszpitalnych⁴². Zespół Ratownictwa Medycznego ZRM jest uruchamiany na podstawie decyzji dyspozytora medycznego, który przyjmuje informację o zdarzeniu w Centrum Powiadamiania Ratunkowego (CPR). CPR funkcjonuje na podstawie ustawy z 22 listopada 2013 r. o systemie powiadamiania ratunkowego⁴³ i występuje na poziomie powiatu. Jest „zintegrowanym stanowiskiem dysponowania i zarządzania systemem ratownictwa na danym terenie, przyjmującym wezwania ratunkowe dotyczące wszystkich służb ratowniczych, opartym na wspólnym numerze telefonu ratunkowego – numer 112”⁴⁴.

⁴⁰ D. Kołodziej, R. Ziemia: System Ochrony Zdrowia w Polsce, *Wojskowa Farmacja i Medycyna* 2010, nr 3 (1), s. 29–32.

⁴¹ Tamże, s. 29–32.

⁴² J. Kosydar-Bochenek, D. Ozga, J. Szymańska, B. Lewandowski: System ratownictwa medycznego na świecie a system polski, *Zdrowie Publiczne* 2012, nr 1 (122), s. 74.

⁴³ Ustawa z 22 listopada 2013 r. o systemie powiadamiania ratunkowego (Dz.U. poz. 1635 oraz z 2014 r. poz. 1877 i 1915),

⁴⁴ K. Kowalczyk, S. Rump, Z. Kołaciński: *Medycyna katastrof chemicznych*, Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2004, s. 53.

Dyspozytor medyczny przyjmuje informacje o zdarzeniu i podejmuje decyzję o uruchomieniu zespołów ratowniczych. Jego zadaniem jest także ustalenie priorytetu zadysponowania ZRM, utrzymywanie z nim kontaktu i przekazywanie niezbędnych informacji, np. wskazanie, na żądanie ZRM, szpitalnego oddziału ratunkowego lub właściwego szpitala, do którego dana osoba ma być przewieziona⁴⁵. Medyczne czynności ratunkowe, które wykonuje ZRM, są realizowane niezwłocznie po przybyciu na miejsce zdarzenia. W przypadku ratownictwa medycznego, w wypadkach mnogich oraz w przypadku katastrof, ma zastosowanie procedura segregacji poszkodowanych nazywana *triage*. Pod tym określeniem rozumie się zarządzanie ryzykiem towarzyszącym oddziałom ratunkowym podczas udzielania pomocy medycznej, a jej celem jest bezpieczny podział oraz przepływ pacjentów⁴⁶. Celem segregacji medycznej jest zwiększenie skuteczności działań służb ratownictwa w taki sposób, by było możliwe zapewnienie ciągłej działalności ratowniczej, jak największej liczbie osób poszkodowanych podczas całego okresu działań ratunkowych⁴⁷.

Trzecim podstawowym rodzajem służb, który uczestniczy w działaniach ratowniczych związanych ze zdarzeniami masowymi i katastrofami jest Policja.

W przypadku Policji dotychczas nie zostały jednoznacznie określone zasady postępowania w przypadku zdarzeń masowych oraz katastrof. Komendant Główny Policji wydał zarządzenia, które wprawdzie nie dotyczą wprost zdarzeń masowych, ale różnego rodzaju sytuacji związanych z sytuacjami kryzysowymi i są to:

- a) Zarządzenie nr 24 Komendanta Głównego Policji z 10 listopada 1998 r. w sprawie realizacji przez Policję zadań w warunkach katastrof naturalnych i awarii technicznych (Dz.Urz. KGP z 1999 r. nr 7, poz. 36),
- b) Zarządzenie nr 1429 Komendanta Głównego Policji z 31 grudnia 2004 r. w sprawie wprowadzenia w Policji procedur reagowania w sytuacjach kryzysowych (Dz.Urz. KGP z 2005 r. nr 3, poz. 8),
- c) Zarządzenie nr 23 Komendanta Głównego Policji z 24 września 2014 r. w sprawie metod i form przygotowania i realizacji działań Policji w związku ze zdarzeniem kryzysowym (Dz.Urz. KGP z 2014 r. nr 9, poz. 65).

Z tych zarządzeń wynika, że działanie Policji w sytuacji kryzysowej, więc także w przypadku zdarzenia masowego lub katastrofy, odnosi się do czterech etapów⁴⁸:

- a) zapobieganie zdarzeniu,

⁴⁵ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z 10 stycznia 2014 r. w sprawie ramowych procedur przyjmowania wezwań przez dyspozytora medycznego i dysponowania zespołami ratownictwa medycznego. (Dz.U. z 2014, poz. 66).

⁴⁶ K. Mackway-Jones, J. Marsden, J. Windle: *Triage. Ratunkowa segregacja medyczna*, red. wydania polskiego J. Jakubaszko, Elsevier Urban & Partner, Wrocław 2006, s. 2–20.

⁴⁷ K. Sosada, W. Żurawiński, A. Niczyporuk: *Pomoc medyczna w zdarzeniach masowych i katastrofach*, [w:] A. Zawadzki (red.): *Medycyna ratunkowa i katastrof*, Warszawa 2011, s. 369–370.

⁴⁸ P. Sobiech, A. Wilisowski: *Zadania Policji w warunkach katastrof naturalnych i awarii technicznych*, Wydawnictwo Szkoły Policji w Katowicach, Katowice 2009, s. 5–15.

- b) przygotowanie działania,
- c) reagowanie,
- d) odbudowa.

Największe znaczenie dla współpracy Policji z innymi jednostkami ratowniczymi mają fazy przygotowania i reagowania. Pozostałe etapy mogą w dużym stopniu zostać zrealizowane przez Policję samodzielnie.

W fazie przygotowania Policji do zdarzeń kryzysowych najważniejsza jest realizacja zadań związanych z planowaniem, opisującym sposób reagowania na określone rodzaje zagrożeń, a także zgromadzenie odpowiednich sił i środków, które są niezbędne do efektywnego reagowania na kryzys. W praktyce działania te są realizowane przez kierownika jednostki organizacyjnej Policji i polegają na⁴⁹:

- a) przygotowaniu planu działań dla potencjalnej sytuacji w postaci katastrofy naturalnej lub awarii technicznej – na podstawie informacji uzyskanych od innych służb odpowiedzialnych za działania ratownicze o zagrożeniach, które mogą wystąpić na obszarze właściwości danej jednostki Policji,
- b) zorganizowanie stanowiska kierowania, a także systemów łączności niezbędnych do realizacji zadań związanych z zagrożeniem oraz umożliwiających współdziałanie z innymi organami administracji publicznej i służbami,
- c) wprowadzenie zasad oraz sposobów alarmowania policjantów z danej jednostki,
- d) gromadzenie oraz przygotowanie sił oraz środków do wykorzystania w sytuacji kryzysu,
- e) wyposażenie funkcjonariuszy w środki oraz sprzęt niezbędny w trakcie akcji ratowniczych,
- f) organizowanie szkoleń, treningów, praktycznych ćwiczeń wraz z innymi podmiotami, które mogą uczestniczyć w akcjach ratowniczych.

Najważniejszym dokumentem w danej jednostce Policji jest plan działania na wypadek wystąpienia różnego rodzaju zagrożeń. Zarys planu powinien zostać uzgodniony z właściwym terytorialnie organem administracji publicznej na poziomie powiatu lub województwa. Natomiast plan dla danej jednostki organizacyjnej Policji opracowuje zespół ds. obronnych jednostki⁵⁰.

W przypadku fazy reagowania jednostek Policji na sytuację kryzysową wyróżnia się dwa podstawowe etapy: działań wstępnych oraz właściwej akcji ratowniczej. W trakcie działań wstępnych fazy reagowania zadaniem jednostek Policji jest przyjęcie wiadomości o danym zdarzeniu, weryfikacja tego zdarzenia, powiadomienie służb oraz skierowanie na miejsce zdarzenia patroli policyjnych,

⁴⁹ M. Batóg, I. Charko, K. Nowicki: Zadania Policji w sytuacjach kryzysowych, Wydawnictwo Szkoły Policji w Słupsku, Słupsk 2012, s. 12–15.

⁵⁰ M. Batóg, I. Charko, K. Nowicki: Zadania Policji..., s. 12–15.

które znajdują się w pobliżu⁵¹. Drugi etap fazy reagowania obejmuje trzy sfery zadań⁵² z zakresu alarmowania i ostrzegania, dotyczące działań porządkowych oraz bezpośrednie działania ratownicze. W zakresie alarmowania i ostrzegania do zadań jednostek Policji należy:

- a) uzyskanie informacji o zdarzeniu oraz transformacja tej informacji dla celów kierowania, dowodzenia a także współdziałania,
- b) przekazanie informacji oraz komunikatów o występującym zagrożeniu wszystkim zainteresowanym z wykorzystaniem policyjnych systemów łączności i urzędzeń nagłaśniających,
- c) udostępnienie środków łączności będących w posiadaniu Policji innym służbom ratowniczym, w ramach ich bieżących potrzeb, przy czym bezpośrednią obsługę urzędzeń łączności mogą prowadzić wyłącznie policjanci.

Drugi rodzaj działań jednostek Policji w trakcie fazy reagowania to działania o charakterze porządkowym, w ramach których wyróżnia się następujące zadania pododdziałów Policji⁵³:

- a) zapewnienie swobody dojazdu, a także wyjazdu różnym ekipom ratunkowym na miejsce zdarzenia i zorganizowanie objazdów dla rejonu objętego akcją ratunkową,
- b) zabezpieczenie porządku na terenie pracy ekip ratunkowych (w sferze niebezpiecznej i strefach pomocy i oczekiwania oraz strefie transportu) oraz miejsc, które mogą stanowić zagrożenie dla osób – wszystkich uczestników zdarzenia kryzysowego,
- c) zapobieganie powstawaniu paniki i zbiegowiska, które mogłyby utrudniać lub wręcz uniemożliwiać prowadzenie akcji ratowniczej,
- d) egzekwowanie przepisów porządkowych, a także poleceń wydawanych przez kierującego działaniami ratowniczymi,
- e) pilotowanie transportu służb ratowniczych w zakresie wywożenia rannych, zapobieganie blokowni ich przejazdów,
- f) pomaganie przy wyznaczaniu miejsc, w których następuje parkowanie oraz zbiórka pojazdów ewakuacji,
- g) informowanie osób postronnych i uczestników zdarzenia kryzysowego o drodze dojścia do miejsca zbiórek oraz ewakuacji,
- h) pilotowanie i kierowanie ruchem pieszym, kolumn pojazdów podczas przemieszczania się ludności objętej ewakuacją,
- i) ochrona porządku w punktach segregacji i pomocy medycznej oraz w punktach zbierania poszkodowanych i przygotowania ich do dalszego transportu,
- j) ochrona mienia, które pozostało na miejscu występowania zagrożenia oraz w miejscach jego składowania i mienia porzuconego (przypadkowo lub przymusowo),

⁵¹ M. Batóg, I. Charko, K. Nowicki: *Zadania Policji...*, s. 12–15.

⁵² P. Sobiech, A. Wilisowski: *Zadania Policji w warunkach katastrof...*, op. cit., s. 2–15.

⁵³ Tamże.

- k) przeszukanie terenu w celu zebrania, oznakowania i zdeponowania porzuconego mienia,
- l) przekazywanie różnym osobom informacji dotyczących miejsc pomocy medycznej, miejsc ewakuacji oraz miejsc przechowywania mienia,
- m) dokonywanie identyfikacji oraz prowadzenie wykazów ofiar.

Oprócz działań porządkowych w fazie reagowania Policja jest także zobowiązana do realizacji bezpośrednich działań ratowniczych. Zadania, jakie zostały przewidziane dla jednostek Policji w przypadku bezpośrednich działań ratowniczych, obejmują⁵⁴:

- a) udzielanie pomocy osobom poszkodowanym, a także osobom niepełnosprawnym, starszym, chorym, dzieciom – wyprowadzanie ich ze strefy zagrożenia oraz udostępnianie policyjnych środków transportu dla potrzeb osób poszkodowanych i ewakuowanych oraz ich mienia,
- b) udzielanie pierwszej pomocy przedmedycznej w sytuacjach nagłych,
- c) udostępniania policyjnych środków transportu oraz obiektów dla potrzeb służb ratowniczych,
- d) pomoc w zakresie prac, których celem jest zabezpieczenie urządzeń i instalacji technicznych, w sytuacji potencjalnej eskalacji zagrożenia oraz przy braku wystarczających działań innych służb ratowniczych.

Z przedstawionych opisów wynika, że trzy podstawowe służby, które najczęściej uczestniczą w działaniach ratowniczych w zdarzeniach masowych lub katastrofach, mają ściśle określone zadania, które wynikają zarówno z zadań zapisanych w ustawach, jak i ich interpretacji w postaci zarządzeń lub wytycznych komendantów głównych – odpowiednio PSP oraz Policji.

Jednostki straży pożarnej realizują główne zadania ratownicze w zakresie identyfikacji poszkodowanych i zagrożeń, wydobywania ich i transportu ze strefy niebezpiecznej do strefy udzielania pomocy medycznej. Na jednostkach KSRG spoczywa główny ciężar wszystkich działań ratownictwa technicznego. Najczęściej strażacy udzielają pierwszej pomocy. Jednostki systemu ratownictwa medycznego są odpowiedzialne za skuteczne udzielenie profesjonalnej pomocy poszkodowanym i zapewnienie ich transportu do szpitali i oddziałów ratunkowych. Korzystają przy tym z techniki segregacji medycznej, procedur postępowania w ratownictwie medycznym oraz z różnych technicznych środków ułatwiających działania ratownicze – ZRM oraz Lotniczemu Pogotowiu Ratunkowemu (HEMS).

Natomiast Policja ma za zadanie zapewnić ochronę wszystkich osób, które uczestniczą w sytuacji kryzysowej, a także ich mienia, ochronę szlaków i dróg transportowych oraz zabezpieczyć służby ratownicze przed ingerencją osób postronnych⁵⁵.

⁵⁴ P. Sobiech, A. Wilisowski: Zadania Policji w warunkach katastrof..., op. cit., s. 2–15.

⁵⁵ J. Szafrński: Rola Policji w likwidacji zagrożeń powodowanych katastrofami naturalnymi i awariami technicznymi oraz zdarzeniami terrorystycznymi, [w:] Ł. Sułkowski, A. Marjański (red.): Zarządzanie bezpieczeństwem narodowym, Przedsiębiorczość i Zarządzanie, Tom X, Zeszyt 3, Społeczna Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania, Łódź 2009, s. 107–120.

4. Kierowanie akcją ratowniczą w czasie zdarzeń masowych i katastrof

W usuwaniu skutków katastrof i wypadków masowych zwykle uczestniczy wiele służb posiadających swoje kierownictwo i specyficzne procedury działania. W związku z powyższym w przypadku tego rodzaju zdarzenia niezbędne jest stworzenie systemu jednolitego dowodzenia. Według autorów amerykańskiego podręcznika dla ratowników medycznych – Susan M. Briggs oraz Kathryn H. Brinsfield „system jednolitego dowodzenia zapewnia stworzenie odpowiedniej struktury działań oraz wspólnego języka, który umożliwi różnym organizacjom i dowództwom poszczególnych organizacji efektywną współpracę podczas katastrof lub wypadku masowego”⁵⁶.

W praktyce zasada jednoosobowego kierownictwa akcji ratowniczej w przypadku zdarzeń masowych lub katastrof nie jest jednoznacznie określona ustawowo. Odrębny ośrodek kierowania działaniami służb KSRG określa ustawa o Państwowej Straży Pożarnej, a odrębny ośrodek władzy kierowniczej wobec jednostek ratownictwa medycznego wprowadza Ustawa o Państwowym Ratownictwie Medycznym.

Według art. 20 ust. 1. Ustawy o Państwowej Straży Pożarnej akcją ratowniczą organizuje i kieruje nią Państwowa Straż Pożarna. Ponadto w art. 21 ust. 2. Ustawy o Państwowej Straży Pożarnej wprowadzono pojęcie strażaka kierującego akcją ratowniczą, któremu zostały przyznane specjalne uprawnienia zarządcze. Uprawnienia te zostały także potwierdzone w Rozporządzeniu Rady Ministrów z 4 lipca 1992 r. w sprawie zakresu i trybu korzystania z praw przez kierującego działaniem ratowniczym⁵⁷. Kierujący akcją ratowniczą ma prawo w sytuacji wyższej konieczności do wydania decyzji dotyczącej:

- a) ewakuacji mienia i osób z obszaru, na którym prowadzi się akcję ratowniczą,
- b) wyburzenia lub wykonania prac rozbiórkowych,
- c) zatrzymania komunikacji lądowej,
- d) zakazu przebywania osób postronnych w rejonie akcji ratowniczej,
- e) udostępnienie pojazdów, środków niezbędnych do akcji ratowniczej,
- f) żądanie niezbędnej pomocy od instytucji państwowych, jednostek gospodarczych, organizacji społecznych oraz od obywateli.

Zatem władztwo kierującego akcją ratowniczą wobec innych służb ratownictwa medycznego i Policji dotyczy przede wszystkim żądania niezbędnej pomocy, która zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z 1992 r. może przyjmować formę bezpośredniego wykonania wskazanych czynności.

⁵⁶ S.M. Briggs, K.H. Brinsfield: Wczesne postępowanie medyczne w katastrofach. Poradnik dla ratowników medycznych, tłum. A. Zawadzki, Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2007, s. 5.

⁵⁷ Rozporządzenie Rady Ministrów z 4 lipca 1992 r. w sprawie zakresu i trybu korzystania z praw przez kierującego działaniem ratowniczym (Dz.U. z 1992, nr 54, poz. 259).

W przypadku zespołów ratownictwa medycznego występuje osoba uznawana za kierującego wszystkimi ZRM, którą jest lekarz kierujący. Lekarzem kierującym, w pierwszym etapie akcji ratowniczej, jest lekarz z zespołu specjalistycznego ratownictwa medycznego, który jako pierwszy przybył na miejsce wypadku i rozpoczął akcję ratowniczą⁵⁸. W przypadku zdarzeń masowych i katastrof, gdy sytuacja przekracza kompetencje lekarza kierującego, lekarza kierującego wyznacza dyspozytor medyczny (art. 41 ust. 1 ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym). Do najważniejszych zadań lekarza kierującego akcją ratowniczą należą czynności, takie jak⁵⁹:

- a) kierowanie zespołami ratownictwa medycznego na miejscu,
- b) kierowanie przebiegiem segregacji medycznej ofiar,
- c) kierowanie punktem pomocy medycznej oraz transportem poszkodowanych,
- d) powiadamianie centrum operacyjnego o charakterze wypadku, o liczbie poszkodowanych i ofiar, o urazach oraz o niezbędnych potrzebach ratownictwa medycznego.

W przypadku policjantów występuje ścisła podległość służbowa każdego policjanta dowódcy interwencji policyjnej, akcji lub operacji policyjnej⁶⁰.

Powstaje zatem dylemat, który może mieć policjant lub nawet dowódca interwencji, akcji lub operacji policyjnej: Jak zachować się w sytuacji, gdy bezpośredni przełożony służbowy oraz strażak kierujący akcją ratowniczą wydadzą sprzeczne decyzje? Którą decyzję wykonać w pierwszej kolejności? Czy policjant może nie wykonać polecenia kierownika akcji ratowniczej, gdy nie ma wyraźnego rozkazu swojego przełożonego w tym zakresie?

Dylematy te można rozwiązać, wprowadzając zasadę jednego przełożonego. Wówczas kierujący akcją ratowniczą zwracałby się z wnioskiem do dowódcy pododdziału policyjnego, a ten wydawałby rozkazy swoim podwładnym. Zapewne w większości sytuacji praktycznych właśnie w taki sposób następuje zarządzanie wszystkimi służbami i osobami, które biorą udział w akcji ratowniczej, katastrofie lub zdarzeniach masowych. Warto jednak uporządkować te zasady ustawowo.

Wewnętrzne zasady współpracy Policji z innymi podmiotami w trakcie sytuacji kryzysowej stara się uporządkować Zarządzenie nr 1429 Komendanta Głównego Policji z 31 grudnia 2004 r. w sprawie wprowadzenia w Policji procedur reagowania w sytuacjach kryzysowych. Zarządzenie to, w postaci procedur umieszczonych w załączniku nr 1, określa zasady działania Policji w zakresie⁶¹:

- a) charakterystyki powodującej daną sytuację kryzysową,

⁵⁸ J. Ciećkiewicz: Organizacja pomocy medycznej w wypadkach masowych i katastrofach, [w:] J. Ciećkiewicz (red.): Ratownictwo medyczne w wypadkach masowych. Medycyna katastrof w zarysie, Górnicki Wydawnictwo Medyczne, Wrocław 2010, s. 30–38.

⁵⁹ J. Ciećkiewicz: Organizacja pomocy medycznej..., op. cit., s. 30–38.

⁶⁰ Zarządzenie nr 23 Komendanta Głównego Policji z 24 września 2014 r. w sprawie metod i form przygotowania i realizacji działań Policji w związku ze zdarzeniem kryzysowym (Dz.Urz. KGP z 2014 r. nr 65).

⁶¹ Ibidem – załącznik.

- b) potencjalnych zagrożeń, które mogą się pojawić według Policji,
- c) zadań i czynności, które mają być realizowane przez Policję w etapie wstępnym i etapie realizacyjnym,
- d) zakresu współdziałania z organizacjami pozapolicyjnymi,
- e) podstaw prawnych działań.

W zarządzeniu zostały omówione następujące rodzaje sytuacji kryzysowych: protesty społeczne, w tym blokady szlaków komunikacyjnych, okupacja i blokada obiektów, ataki terrorystyczne, niewypały i niewybuchy, klęski żywiołowe, w tym katastrofy naturalne i awarie techniczne oraz choroby zakaźne, bunt w zakładzie karnym oraz atak terrorystyczny z użyciem samolotu.

W każdej z kilkunastu procedur zostały szczegółowo wymienione podmioty, z którymi Policja powinna współdziałać oraz zakres tej współpracy. Przykładowo, w przypadku katastrofy budowlanej (procedura Klęski żywiołowe – Sytuacja nr 5.2a) zostały wymienione i opisane zasady współdziałania z następującymi podmiotami pozapolicyjnymi: zespoły reagowania kryzysowego administracji publicznej, organy nadzoru budowlanego, jednostki Państwowej Straży Pożarnej, służba zdrowia, zarządcy dróg, organizacje administracji wojskowej, Straż Graniczna.

Procedury podane w Zarządzeniu nr 1429 Komendanta Głównego Policji mogą stanowić wskazówkę dla dowódców akcji i interwencji policyjnych w określonych sytuacjach kryzysowych o charakterze zdarzenia masowego lub katastrofy. Wytyczne zawarte w Zarządzeniu nr 1429 Komendanta Głównego Policji nie rozstrzygają jednak dylematów, które związane są brakiem rozstrzygnięć co do władztwa decyzyjnego bezpośredniego przełożonego policjanta i strażaka – kierownika akcji ratowniczej.

Podsumowanie

Zdarzenie masowe oraz katastrofa to określenia, które stosuje się w przypadku medycyny katastrof, ale także w zarządzaniu kryzysowym. Są to sytuacje, które w każdym przypadku charakteryzują się dużą liczbą ofiar, osób poszkodowanych oraz strat i zniszczeń materialnych. Ponadto zdarzenia te są wywoływane nagle, wykazują dużą dynamikę zmian w czasie i najczęściej stwarzają dalsze zagrożenia dla wszystkich osób, które znajdują się w strefie katastrofy. Ponadto występuje szereg niekorzystnych zjawisk psychologicznych, takich jak stres, duża liczba ofiar, rozczłonkowanie ciała, co potęguje napięcie emocjonalne wśród uczestników tego zdarzenia – także służb ratowniczych. W Polsce przyjęto model ratownictwa dla katastrof, w którym zaangażowanych jest kilka specjalistycznych służb jednocześnie, przy czym decyzje dotyczące sił i środków uruchamianych przez poszczególne służby mają charakter autonomiczny.

Do najważniejszych rodzajów podmiotów, które uczestniczą w każdym rodzaju katastrofie lub zdarzeniu masowym, należą jednostki KSRG, ZRM oraz

Policja. Każda z wymienionych służb realizuje własne zadania i procedury postępowania na wypadek zdarzenia kryzysowego. Działania te są wobec siebie komplementarne, choć nie jest wykluczone, że może czasami dochodzić do konfliktu kompetencji, tym bardziej, że zasady kierownictwa akcją ratunkową są bardzo ogólne.

Policja ma głównie za zadanie ochronę miejsca, mienia oraz osób, które biorą udział w akcji ratowniczej. Zabezpieczają także szlaki transportowe i chronią pozostawione mienie. Komendant Główny Policji wydał szereg zarządzeń oraz wytycznych dotyczących postępowania podczas akcji ratowniczych, co niewątpliwie ułatwia współpracę poddziałów Policji z innymi służbami i osobami uczestniczącymi w ratownictwie.

Literatura

- [1] Batóg M., Charko I., Nowicki K.: Zadania Policji w sytuacjach kryzysowych, Wydawnictwo Szkoły Policji w Słupsku, Słupsk 2012.
- [2] Briggs S.M., Brinsfield K.H.: Wczesne postępowanie medyczne w katastrofach. Poradnik dla ratowników medycznych, tłum. A. Zawadzki, Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2007.
- [3] Ciećkiewicz J.: Organizacja pomocy medycznej w wypadkach masowych i katastrofach, [w:] Ciećkiewicz J. (red.): Ratownictwo medyczne w wypadkach masowych. Medycyna katastrof w zarysie, Górnicki Wydawnictwo Medyczne, Wrocław 2010.
- [4] Ciećkiewicz J.: Wprowadzenie do problemu medycyny katastrof, [w:] Ciećkiewicz J. (red.): Ratownictwo medyczne w wypadkach masowych, Górnicki Wydawnictwo Medyczne, Wrocław 2010.
- [5] Gołębiowski J.: Ratownictwo w sytuacji kryzysowej, [w:] II Konferencja Naukowa „Zarządzanie Kryzysowe” nt. „Ratownictwo w sytuacjach kryzysowych”, Chwesiuk K., Christow C., Ostrokólski A., Sadowski J. (red.): Wyd. Akademia Morska w Szczecinie, Szczecin 2004.
- [6] Guła P.: Psychologiczne aspekty katastrof [w:] J. Ciećkiewicz (red.): Ratownictwo medyczne w wypadkach masowych, Górnicki Wydawnictwo Medyczne, Wrocław 2010.
- [7] Katastrofa kolejowa pod Szczekocinami – raport specjalny *Na Ratunek* 2012 nr 2.
- [8] Kołodziej D., Ziemia R.: System Ochrony Zdrowia w Polsce, *Wojskowa Farmacja i Medycyna* 2010, nr 3 (1).
- [9] Konieczny J.: Ratownictwo w Polsce: lata 1990–2010, Warszawa – Poznań – Inowrocław 2010.
- [10] Kosydar-Bochenek J., Ozga D., Szymańska J., Lewandowski B.: System ratownictwa medycznego na świecie a system polski, *Zdrowie Publiczne* 2012, nr 1 (122).
- [11] Kowalczyk K., Rump S., Kołaciński Z.: Medycyna katastrof chemicznych, Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2004.

- [12] Łuczowska M.: Problemy jednoznaczności pojęć i terminów z zakresu działań ratowniczych w sytuacjach kryzysowych, [w:] II Konferencja Naukowa „Zarządzanie Kryzysowe” nt. „Ratownictwo w sytuacjach kryzysowych”, Chwesiuk K., Christow C., Ostrokólski A., Sadowski J. (red.): Wyd. Akademia Morska w Szczecinie, Szczecin 2004.
- [13] Mackway-Jones K., Marsden J., Windle J.: Triage. Ratunkowa segregacja medyczna, red. wydania polskiego J. Jakubaszko, Elsevier Urban & Partner, Wrocław 2006.
- [14] Otwinowski W., Kryzys i sytuacja kryzysowa [w:] Edukacja dla bezpieczeństwa, *Przegląd Naukowo-Dydaktyczny* 2010, nr 2.
- [15] Skłodowski H.: Psychologia sytuacji kryzysowych, *Przedsiębiorczość i Zarządzanie* Tom X, Zeszyt 3, Łódź 2009.
- [16] Skoczylas J.: Prawo ratownicze, Lexis Nexis, Warszawa 2011.
- [17] Sobiech P., Wilisowski A.: Zadania Policji w warunkach katastrof naturalnych i awarii technicznych, Wydawnictwo Szkoły Policji w Katowicach, Katowice 2009.
- [18] Sosada K., Żurawiński W., Niczyporuk A.: Pomoc medyczna w zdarzeniach masowych i katastrofach, [w:] A Zawadzki (red.), *Medycyna ratunkowa i katastrof. Podręcznik dla studentów uczelni medycznych*, PZWL, Warszawa 2011.
- [19] Szafrąński J.: Rola Policji w likwidacji zagrożeń powodowanych katastrofami naturalnymi i awariami technicznymi oraz zdarzeniami terrorystycznymi, [w:] Sułkowski Ł., Marjański A. (red.): *Zarządzanie bezpieczeństwem narodowym, Przedsiębiorczość i Zarządzanie*, Tom X, Zeszyt 3, Społeczna Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania, Łódź 2009.
- [20] Zasady organizacji ratownictwa medycznego w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym, Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej, Warszawa 2013.

Ustawy, rozporządzenia, zarządzenia

- [1] Ustawa z 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. 1990 nr 30 poz. 179, tekst jednolity Dz.U. z 2011 r. nr 287 poz. 1687, z późn. zmianami).
- [2] Ustawa z 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (Dz.U. 1991 nr 81 poz. 351, t.j. Dz. U. z 2009 r. nr 178, poz. 1380).
- [3] Ustawa z 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (Dz.U. 1991 nr 88 poz. 400, t.j. Dz. U. z 2013 r. poz. 1340, z późn. zmianami).
- [4] Ustawa z 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz.U. 2006 nr 191 poz. 1410, t.j. (Dz.U. z 2013 r., poz. 757 z późn. zmianami).
- [5] Ustawa z 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz.U. 2007 nr 89 poz. 590, t.j. Dz.U. 2013 poz. 1166).
- [6] Ustawa z 22 listopada 2013 r. o systemie powiadamiania ratunkowego (Dz.U. poz. 1635 oraz z 2014 r. poz. 1877 i 1915).
- [7] Rozporządzenie Rady Ministrów z 4 lipca 1992 r. w sprawie zakresu i trybu korzystania z praw przez kierującego działaniem ratowniczym (Dz.U. z 1992, nr 54, poz. 259).

- [8] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 18 lutego 2011 r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (Dz.U. nr 46, Poz. 239).
- [9] Rozporządzenie Ministra Zdrowia z 10 stycznia 2014 r. w sprawie w sprawie ramowych procedur przyjmowania wezwań przez dyspozytora medycznego i dysponowania zespołami ratownictwa medycznego (Dz.U. z 2014 r. poz. 66).
- [10] Zarządzenie nr 24 Komendanta Głównego Policji z 10 listopada 1998 r. w sprawie realizacji przez Policję zadań w warunkach katastrof naturalnych i awarii technicznych (Dz.Urz. KGP z 1999 r. nr 7, poz. 36).
- [11] Zarządzenie nr 1429 Komendanta Głównego Policji z 31 grudnia 2004 r. w sprawie wprowadzenia w Policji procedur reagowania w sytuacjach kryzysowych (Dz.Urz. KGP z 2005 r. nr 3, poz. 8).
- [12] Zarządzenie nr 23 Komendanta Głównego Policji z 24 września 2014 r. w sprawie metod i form przygotowania i realizacji działań Policji w związku ze zdarzeniem kryzysowym (Dz.Urz. KGP z 2014 r. nr 65).